
מראה מקומות- עניני הלכה

‘במות דף לא’

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן
AsherMillman@gmail.com

רב דקהל שערי תפילה
פאסאיק ניו ג'רזי

לכרזת ברוך בענייני הגדה נוסח י"ה
By Mr. & Mrs. Duvy Gross

www.dafaweek.org

507-DAF-WEEK

info@dafaweek.org

בענין עתים חלים עתים שוטה

- **שו"ע חו"מ רלה כא'**
- **רמב"ם הל' עדות פ"ט ט'-יא'**
- **שו"ת חת"ס אבה"ע ב' ב'**
- **תד"ה דרך חגיגה ג:**
- **אגרות משה אבן העזר א' קכ'**
- **שו"ת עונג יו"ט חלק אבה"ע**
- **סימן קנג' אות א'**
- **אנציקולפדיה הלכתית רפואית**
ח"ז ענין שוטה
- **בשו"ע נפסק שאין מכירת השוטה חל אכן אם יש**
לו עתים חלים ועתים שוטה בזמן בריאתו דינו
כשאר בני אדם שמעשיו חלים ורק צריכים עדים
לברר היטב מציאותו. **וברמ"א** נפסק שאם מכר
קרקע וב' עדים אומרים שוטה זבן וב' עדים
אומרים בריא זבן הרי הוא למוכר אכן במטלטלים
הוי ללוקח שהוא המוחזק. והוא עפ"י סוגיותינו
בנכסי בר שטיא. והגדרת שוטה עיין **בהרמב"ם**
שלאו דווקא שעושה מעשים שמוכחים באופן
ברור שדעתו אינו נכונה אלא אפילו אם יש לו רק
טירוף הדעת תמיד הגם שיכול לדבר ולהשיב
כשאר בן אדם עדיין דינו כשוטה. והוסיף עוד
שלאו דווקא שוטים אלא גם הפתאים ביותר
והמבוהלים ונחפזים ביותר ג"כ נכללים בדין זה.
ויוצא שדין השוטה הוא מוגדר כמי שאין דעתו
כשאר בני אדם או מטעם טירוף או מצד חוסר
דעת או מטעם שנחפז מבוהל שהצד שהשווה
שביניהם הוא שדעתם נפרד משאר בני אדם. וכן
הסביר **בחת"ס** שלכן אפילו אם משיב כהוגן אכן
לא מו"מ כיון שידעינין שיש לו טירוף בדעתו.
אכן למעשה סיכם הרמב"ם שהכל לפי עיני הדיין
וא"א לכוון הדעת בכתב.
- **אכן לכ' דעת התוס' אינו כדעת הרמב"ם**
שמבואר מדבריו שאם הוי רק שוטה לדבר אחד
אין דינו כשוטה לכל [ורק שמן הסתם נקטינן
שהוא שוטה לכל] וכן הבין **האגר"מ** בדעת התוס'.
- **ואפשר להבין המח' ביניהם עפ"י דברי העונג**
יו"ט שמסביר שיטת הרמב"ם שאין הפשט שכיון
שיש לו טירוף בדבר אחד הוי הוכחה שמטורף
בשאר דברים אלא שיש ע"י טירוף בדבר אחד
חלות שם שוטה ואינו מוגדר כבן דעת. אכן דעת
התוס' לכ' שרק מסתמה כזה באופן טבעי ולכן
אם הוכיח שרק בדבר אחד שיטותו יש לו דין בן
דעת לשאר דברים.
-

(יב) בין ברמיזה. פירוש, שרומז בלשונותיו אבל לא בקפילת פיו, כן כתב הטור [סעיף י"ט] בשם הרא"ש [גיטין פ"ה סי' י"ח], ודלא כהר"ף [שם כ"ז ע"ב מדפי הר"ף] שכתב דלף בקפילת פיו הוא מוכר. והמחבר סתם ג"כ וכתב ברמיזה משום [ה"ב] ס"ל הכי, ועוד שהצ"ח [סעיף י"ט] כתב שאפשר לומר שגם דעת הר"ף היא כן. ועיין לדישה שם כתבתי במאי פלוגי: [יב] מהו בדיקת רבות בוי. פירוש, בדיקות כמו שבדקין לגיטין וכמו שאמרו בגמרא שכתבו בסעיף שאחר זה [סעיף י"ט] וכן כתב חובת רבות, משום שאפשר שאין דעתו ללווא כל כך, והוא שכתב ומתטיבין דבר: סעיף י"ה [יב] מהו או מי שנשתתק. היינו שהיה יכול לדבר ונשתתק אחר זמן לידמו, משא"כ אלס שמעתי אמו לא היה יכול לדבר: [יב] בן כדרך שבדקין אותו לגיטין. נטור אה"ע ובדברי המחבר שם סימן קכ"א [סעיף ה'] מנזאר הא"ף בדיקין, וז"ל הטור שם, מי שנשתתק ושללוהו אם ילנה שיכתבו גט לנשמו והרפין בראשו לומר הן, בדיקין אותו בדברים אחרים, שזאלין אותו דבר שראוי להשיב עליו, אם רואין שדעתו מיושבת עליו ורומז על משנת לאו כדרך בני אדם להשיב על לאו ועל הן הרפין הן ג' פעמים בכל אחד, כותבין ונותנין, ולא ידקו ג' פעמים הן הן או שלש פעמים לאו לאו זה אחר זה, אלא חד הן ומרין לאו או חד לאו ומרין הן, ולא ידקוהו בדברים הנמאליס בנאותו זמן, אלא בדיקין

שזאלים אותו אם רואה נפירות של החורף ונמורף אם רואה נפירות של הקיץ, ואם ישיב הן ודאי שזוהו הוא ואם ישיב לאו פסק הוא, ע"ש מ"ש עוד מענין הדדקה: סעיף ב' (ג) [ג] ואין לו זכירה כ"ף ע"י עצמו. פירוש, הן מה שמלא מהפקר הן מה שאחרים נותנין לידו, א"ן ידו מחשב יד לאמר שזכה במה שזכה לידו, אבל אחרים המקניס להם ע"י אחר זכיינין זכיייה, דיש כאן דעת מקנה ודעת הווכה לכן דשיניה בר דעת: סעיף כ"א (גא) [ג] שבמא בבורף שזוהו או בוי. כן הוא לשון הרמב"ם [פכ"ט ממכירה ה"ה]. אבל לשון הטור [סעיף כ"ג] מדוקדק יותר בעיני, ז"ל, שמא בסוף עת שפייחו ונחמילת שטומו עשה מה שעשה, עכ"ל. ור"ל שמא בסוף עת שפייחו נעשה המקנה, ואז היה נראה לעדים כאלו הוא בן דעת, וכבר נא סוף עת שפייחו ונכנס למחילת שטומו ואינו בן דעת, ולכן צריכין לדקוק, וזוהו מילתא בעטמא. אבל נוסמות הרמב"ם דכתב סוף שטומו או מחילת שטומו, קשה מה לי סוף שטומו או מחילת שטומו. ועוד, כמו שלא אמר לדקוק בעת שטומו משום דאיכר לכל הוא שהוא שוטה כך א"ף בדיקה בסוף שטומו או נחמילת שטומו. ועכ"פ צריכין לדחוק ולפרש נוסמות הרמב"ם והמחבר כאלו נחמילת לדעת הטור, דמ"ש בסוף שטומו ז"ל וכבר הוא נראה בשיפוי, ונחמילת שטומו קודם שהחמיל השטות ועדיין הוא בשיפוי אלא שימחק מיד משיפיה לשטות, ונענת ההיא ג"כ אין דעתו ללווא כל כך:

יח ^(ט) אילם ששומע ואינו מדבר ^(י) או מי שנשתתק מקחו וממכרו ממכר ומתנותיו קיימות בין במטלטלים בין בקרקע והוא שיבדק ^(יב) בדרך שבדקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו. יט ^(יג) מי שאינו שומע אלא אם כן מדברים עמו בקול אין זה הרש אלא הרי הוא כפקח לכל דבריו. כ ^(יד) השוטה אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין מתנותיו קיימות ולא בקרקע ^(טו) רבית דין מעמידין אפטרופוסים לשוטים בדרך שממנים לקטנים ^(טז) ואין לו זכיה כלל על ידי עצמו. כא ^(יז) מי שהוא עת שוטה ועת שפוי כגון אלו הנכפין כשהוא שפוי כל מעשיו קיימין וזוהו לעצמו ולאחרים ככל בן דעת וצריכים העדים לחקור הדבר היטב ^(יח) וישמא בסוף שטותו או

ציונים ומקורות (ט) שם הרמב"ם פכ"ט ממכירה דין ג'. (ז) עור ספיף כ' בשם משנת הרא"ש כלל פ"ה סי' י"ג. (ח) שם בטור ספיף כ"ב בשם הרמב"ם שם פכ"ט ממכירה דין ד'. (ט) מ"כ מרדכי פרק (התקבל) התקבל גיטין סי' ה"ג. ד"מ כ"ג. וכן משמע ברא"ש פ"ב ד' דמנוטם סי' י"ד.

עך להם

אחרים דינו כדון קמן שסמך על אחרים שנתבאר בסיומן ר"צ דין כ"ד. מהר"י קארו [תשובות בית יוסף] בהשוכה פור אבן העזר דיני נשואין סימן ט"ז, ועיין סימן רמ"ג דין ט"ז.

סוף סעיף כ'. ואין לו זכיה ע"י עצמו. [מודבי גיטין סי' ת"יג]. ואם זיכר לו ע"י אחרים, במתנה קנה גנין גמור כשיזכר לו באחד מדרכי הקנייה, ובמכר לא זכה זכיה גמורה. [ב"י סעיף כ"ג בשם הרא"ש כתובת פ"ב סי' י"ד]. היה סמוך על

ביאור הגר"א

שומע, וכמ"ש בר"ש חגיגה [ב' ע"ב] קמתי חרש דומיא כו', ועיין רש"י שם ד"ה חרש שדיברו כו'. וזוהו יסא מ"ש שם ובגיטין [ג"א ע"א] וממאי דמדבר כו', דלנאורה אין נפקא מינה זוה, אלא דנימ' לחרש שלל נענה אלא שוטה, ולא קאמר ויה ויה הרי הן כו' אלא שאין כשטוה זוה הושוו כמ"ש הרי הן כפקחין, לדיהום כשטוה דוקא שאינו שומע ולא מדבר: נה. ברמיזה. כמלא קמא שם [גיטין ג"ט ע"א]: נו. אבל לא. שם נמטלעלין, ועיין גמ' שם ובגיטין ע"א א' חרש לא הלכו כו': נו. ואף במטלטלין כו'. כל שכן מנשתתק, ועיין סעיף י"ח, ועיין ב"ר הגולה [אות ה']: סעיף י"ח נו. אלא כו' או כו'. כמ"ש בגיטין ע"א א' אלס קאמרם כו', אע"ג דלא קי"ל כרז כהנא כמ"ש שם ע"ב א', מ"מ באלס בדיקין. ואמרו שם [ע"א ע"א] ג"כ מימזי חרש לא הלכו כו', זוהו אמרו מטלטלין דוקא, אבל באלס שהלכו אחר בדיקותיו אף בגיטין ואחר כתב ידו, ה"ה לקרקעות, דלא עדיף מגיטין, ח"ש כדרך כו': גט. או יכתוב כו'. דזוהו הכל מודים לרז כהנא כמ"ש אלס קאמרם כו' כנ"ל: סעיף י"ט ס. כו'. דזוהו א"ף לרמיזה וקפיה: סעיף כ' סא. השוטה כו'. כמ"ש בפ"ב דמנוטם כו' א' דבר שטיא כו' ולא אמרין כו' אמרין כו', ועיין חו"ס' שם ד"ה וזוקי כו'. ח"ש הטור [סעיף כ"א] וזו"ע לא נמטלעלין כו', וכמ"ש בסעיף כ"א בגמ' סב. ואין לו כו': סעיף כ"א סג. מי שהוא כו'. עיין ב"ה"ג [אות ע'], וירושלמי בפרק מרש שם [בימות פרק י"ד ה"א] והב"י חו"ס' [ק"י ע"ב ר"ה יצתה]:

באר הגולה
ה. כתב הרז המגיד [שם], דלא גרע מנשתתק לגיטין כדלימא בני שאחשו [שם דף ס"ז ע"ב], אבל יש תמה למה לא השוה מדבר ואינו שומע לשומע ואינו מדבר וכו', וז"ל. סעיף י"ח ע. שם [ברמב"ם פכ"ט ממכירה] דין ג'. וכתב הרז המגיד, זה מנזאר שם [גיטין ס"ז ע"ב], בדיקה שם [דף ע"א ע"א] כשם שבדקין אותו לגיטין כך בדיקין אותו למשאות ולמנוטם. י. מנזאר בלשון העור בסיומן קכ"א סעיף ה'. כ. ממחרת דרב כהנא אמר רב וכו', שם [גיטין ע"א ע"א]. סעיף י"ט ל. טור סעיף כ' בשם משנת הרא"ש בסוף כלל פ"ה. סעיף כ' מ. לשון הרמב"ם פרק כ"ט מהלכות מכירה דין ד'. וכתב הרז המגיד, זה פשוט ומנזאר וכו', ככ"ב דף קכ"ה [ע"א] [ע"ב]. ובפ"ק דמגינה [רי"ש דף ג' ע"ב] נמנזאר חיזה שוטה [וביור"ד סימן א' וסעיף ה']. נ. לשון הטור סעיף כ"א. ס. כתב הרז המגיד [שם], מ"מ שם בפ"ד דמנוטם מי שנשתתק כ"ד *מעמידין אפטרופוס לנכסיו וכו', מימא שם דף מ"ח ע"א. סעיף כ"א ע. שם [ברמב"ם פכ"ט ממכירה] דין ה'. כתב הרז המגיד, בדיקה מפורשת כ"ג דראש השנה [דף כ"ח ע"א], ומנזאר ג"כ בפ"ב דמנוטם גבי עובדא דבר שטיא [רי"ש דף כ'].
כ"א [שם] וזו"ע לא נמטלעלין כו', וכמ"ש בסעיף כ"א בגמ' סב. ואין לו כו': סעיף כ"א סג. מי שהוא כו'. עיין ב"ה"ג [אות ע'], וירושלמי בפרק מרש שם [בימות פרק י"ד ה"א] והב"י חו"ס' [ק"י ע"ב ר"ה יצתה]:

באר היב"ט

סעיף י"ז בב. ברמיזה. פירוש, שרומז בלשונותיו אבל לא בקפילת פיו, כ"כ הטור בשם הרא"ש, ודלא כהר"ף שכתב דלף בקפילת פיו הוא מוכר. והמחבר סתם ג"כ וכתב ברמיזה משום דגם הרמב"ם ס"ל הכי, ועוד שהצ"ח כתב שאפשר לומר שגם דעת

הוא כן. ע"ש [סעיף סקמ"ז]: סעיף כ' בג. כלל. פירוש, הן מה שמלא מן האחרים המקניס להם ע"י אחר זכיינין זכיייה, דיש כאן דעת מקנה ודעת הווכה להם

רפב מאירת עינים

חשן משפט רלה הלכות אונאה ומקח מעות

מאירת עינים

סעיף כ"ד (גב) גב) או נתנו לו כו'. גם נתנו סוף לומר אינו רוצה, ולפעמים ינטרן להוציא על זה והוא, כגון צעדים שיחשבו צפרנסתן, וכמ"ש לקמן סימן רמ"ה [סעיף י' ובסמ"ע סק"ו]: (גב) גב) שמוקיים האדון או סבב"ו וא"צ עקבות. גם נצטול הוא אמילא שיעטרן לקנות וכמ"ש לקמן צטור ונדברי המהגר סימן רמ"ג (טור סעיף ט"ו ומחבר סעיף י"ב ובסמ"ע סק"ב) ועליו סימן קפ"ט לוקח או מקבל

ממנה שכבר זכה בדבר הלקוח או הנתן, אף שרואין לחזור בהן ולומר יהיה של המוכר או של הנותן כבדלשונה, אין צמחון חזרה עד שחזור וינקחו להמוכר או (להלוכה) [*להנחת] נקנין, עיין פרישה [סעיף כ"ח]: סעיף כ"ז גה) ה"ג למכור בנכסי יתומים נחבאר בסימן ר"ץ: סעיף כ"ח (גה) גו) המוכר או הקונה כו'. עיין צטור ונדברי המהגר בל"ח סימן (ש"ל) [*שליש סעיף ד'], כ"ה בבאר"י ובמ"מ סימן ר"ח מ"ש מדייט אל:

המחזיק בהן.

כב ^{מ"ד}השכור מקחו וממכרו ממכר ומתנותיו קיימים ר"אם הגיע לשכרותו של לוט והוא העושה ואינו יודע מה עושה אין מעשיו כלום והרי הוא כמו השוטה.

כג ^{מ"ה}המוכר שמכר קרקע או מטלטלים ^{מ"ד}חזכה בהם ללוקח שלא מדעתו יד הלוקח על העליונה אם רצה ליקח אין המוכר יכול לחזור בו ואם לא רצה תחזור לבעליה.

כד ^{מ"ו}וכן העבד שקנה או מכר או נתן מתנה ^{מ"ד}אז נתנו לו יד האדון על העליונה אם רצה לקיים מעשיו הרי אלו קיימים ואם לא רצה בטלו כל מעשיו ובדברים בלבד הוא ^{מ"ד}שמקיים האדון או מבטל ואינו צריך לקנות ממנו כלום.

כה דין מכירת הבעל בנכסי אשתו ומכירת האשה בטור אכן העזר סימן פ"ה וצ'. כו כ"בית דין שמכרו או לקחו בנכסי יתומים בין בקרקע בין במטלטלים וכן האפוטרופוסים בין שמינו אותם בית דין בין שמינה אותם אבי יתומים מקחן מקחו וממכרן ממכר אבל מתנתם אינה כלום שאין אדם נותן דבר שאינו שלו.

כז לצורך איזה דברים ראשים ^{מ"ז}למכור ^{מ"ז}בנכסי יתומים יתבאר בסימן ר"צ סעיף י"א. כח ^{מ"ח}המוכר או קונה קנין בשבת ויום הכיפורים ויום טוב אף על פי שמכין אותו על שעבר על דברי חכמים מעשיו קיימים ^{מ"ז}וכותבין אחר אותו יום ^{מ"ז}ונתנין ^{מ"ז}לעיל סוף סימן קצ"ה.

ציונים ומקורות (ג) עיין בבית יוסף סעיף כ"ג בשם חספת והל"ש פק' ב' לטענת כ' ע"א תר"ח ואוקי, ורא"ש סי' י"ד, ד"מ כ"ג. מה ש נכמ"ס פכ"ט ממכירה דין י"ט. מה טור סוף כ"ה בשם רמב"ם ט"ז פק' ל' ממכירה. טו) שם ברמב"ם פ"ל ממכירה דין ב'. דומה לה טעמין קפ"ה סעיף י"ד. (13) ממדורות באו"צ: כשהיה. (14) במדורות הרמ"א ואילך: וכו', וראה שינוי נוסחאות ברמב"ם פרנקל. (15) חספת מהדורת הרמ"א. (16) בדר"י: כמו שיתבאר בסימן ובמדורות הרמ"א: בנכסי יתומים כמו שיתבאר בסימן ר"צ סעיף י"א. וכו' בערך לחם וראה סמ"ע סק"ה. (17) המילה: ונתנין, נשמטה מהדורת הרמ"א ואילך. (18) חספת מהדורת הסמ"ע.

ערך להם

סוף סעיף כ"ז. בנכסי כו'. כאן צריך להגיה בנכסי יתומים כמו שנתבאר.

ביאור הגר"א

סעיף כ"ג טו. המוכר כו' אם רצה כו'. קדושין ז' א', ב"ק ק"צ ז' מכלל כו' אי משום הא לא קשיא כו': טו. ואם לא כו'. כמ"ש בב"ב קל"ח א' בלוח מעיקרא כו': סעיף כ"ד טו. וכן העבד כו'. וזה מ"ש [פסחים: פ"ח ע"ב] מה שקנה עבד קנה רבו: טו. ואם לא כו'. כ"ל [סעיף כ"ג]: סעיף כ"ו טו. ב"ד כו' וכן כו'. גיטין י"ב ע"א [ומוכרין להם צמחה כו' ומוכרין עבדים ולוקחין שדות כו' אבל מוכרין כו', וכל שכן לז"ד שהן אביהן של יתומים כמ"ש ברי"ט פ"ד ב"ק י"ז ע"א], והם ממנין אפוטרופוס כמ"ש שם [בבב"ט]. ועיין לקמן סימן ר"ל סעיף א' בהג"ה וחס הב"ד בעלמם כו', ועיין לעיל סעיף ח' בהג"ה מ"ש שם [סק"ה]: סעיף כ"ח טו. וכותבין כו'. עיין בב"ב קפ"ה א':

באר הגולה

סעיף כ"ב פ. ט. שם [ברומב"ם פכ"ט ממכירה] דין י"ט. כחכ הרב המגיד, ברייתא בפ"ו דעירובין [רי"ש דף ק"ה]. ז. מיימול דר' מניחא שם לא שנו וכו'. סעיף כ"ג ק. ט. שם [ברומב"ם] ריש פק' ל' מהלכות מכירה. וכחכ הרב המגיד, זה פשוט שהמוכר אחר שזכה לו אינו יכול לחזור, וכן פשוט שהלוקח אינו מוכרח לקנות, שא"כ חזין לו לאדם שלא צפניו, ואפילו צמחנה יכול לומר אי אפשי לקבל. סעיף כ"ד כ. ט. שם [ברומב"ם פ"ל ממכירה] דין ז'. וכחכ הרב המגיד, פשוט שדין זה הוא [*בעבד] כענין, וזו אמרו [הדושין] פ"ג ע"ב] מה שקנה עבד קנה רבו, וכן כחכ רב האי גאון בשער ה' של מקח וממכר [הודך הרביעי]. סעיף כ"ז ט. שם [ברומב"ם פ"ל ממכירה] דין ו'. וכחכ הרב המגיד, מוציא הוא שאין מתנתן כלום, שאפילו למכור יש לזדין שאין רשאיין בלשמה צפרק ה' דגיטין [דף י"ב ע"א], נחבאר צפרק (י"ח)

סעיף כ"ח ט. לשון הטור סעיף כ"ט, וכ"כ הרמב"ם שם [פ"ל ממכירה] דין ז'. יושלמי פרק אמרין דיוס טו"ז [ופסקוהו הרי"ף] בבב"ב כ' ע"ב מדפי הרי"ף והל"ש שם [פ"ה סי' ב']. א. שם ברומב"ם. ז. ועיין בסוף סימן קצ"ה.

באר היטב

דענין בני דעת. שם [סמ"ע סק"ה]: סעיף כ"ח בר. בשבת. עיין לעיל סימן ר"ח מ"ש מדייט אל ע"ש, ונא"ח סימן ש"ט. [סמ"ע סק"ה]:

חידושי רעק"א

תנאי שאל יעשה כן וכן ימנעל המכר, וכן אומרים שלא היה מנאי, כיון לדיברי טולס דין יד לקרקע אלא דמחשבוין אם ימתק מן התנאי, העמד הקרקע בחוקת הלוכה, ועיין במשנה למלך פרק ט"ו מהלכות טוען [ה"א ד"ה שחמה] ובמקום כהן סי' ג"ח: סעיף כ"ב. אין מעשיו. י"ב, ומ"מ אם הויק להצירו חייב. י"ט, ס"ג דבב"ק סי' ג: סעיף כ"ג. אין המוכר. י"ב, ולענין דש' ללמוד כן מדברי הר"ש פ"ט דב"מ סוף סי' ג"ג. וקשה לי מהוה דהוילין דף פ"ג ע"א ג"ה הא דלמחמך בדיקה לו ע"י אחר, בשאר ימות השנה דעוב הוא לו וכו', הרי דלון הלוכה יכול [מנאי] להמוכר לקיים המקח. אחר זמן רב נאל לדי ספר ממנה אפרים מללמי בהלכות וזכיה סי' ו' עמד בה, וכחכ למכר ולחלק דמדי דלכילה מקרי מוכ ללוקח דלון דרך להצות בהוצאה שם. לחזור בו. י"ב, עיין לעיל סוף סימן קפ"ד בהג"ה וסימן קצ"ה סעיף ג', וצ"ח. ועיין מ"ש בגליון לעיל לסימן קצ"ב סעיף ב':

בקרוב נתואל ביצה פ"ה סי' ב' אות פ' כחכ שאלא מצאו את הוא בתוספתא שם פ"ד ה"ג

ל"ר ברך מרביס וברוך הורס ר"ר
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

שופטים. הלכות עדות פ"ט פ"י

הרדב"ז (מכ"ב)

ועשה וגרע מאשה ועבד ופסול מן התורה וכו' כיון שדעמו משושבת אינו מכיון עדותו: הנכפה בעת כפייתו פסול וכו'. פ' ראוהו ב"ד כפלו מאן אלימא כפלו עד והמילא עמיס חליס עמיס שטעה כשהוא חליס הרי הוא כפקה לכל דבריו כשהוא שטעה הרי הוא כשטעה לכל דבריו:

דדוקא דבעיד ליה לך שטעה ואין הוואה שפפעס אחס שיעשה אחד מאלו דרך שטעה מיקרי שטעה אלא כשדרכו בכך וכו' רבינו ונמללח דעמו משושבת תמיד וכו' ומילא מו המס (דף ד.) אי זכו שטעה זה המאחד כל מה שנומנן לו ומשמע מדברי רבינו דס"ל דהני מילי דקמינן דברייתא לאו דוקא אלא ה"ה לכל דבר שדך השטעה לעשות אותם והך לדוגמא נקטיניה ומשני כן לא הוכרי רבינו אותם דברים השנויים שם דברייתא אלא קתס וכמנ כל מי שנטרפה דעמו ונמללח דעמו משושבת תמיד דבר מן הדברים וכו' ללול גס שאר דברים שלא נזכרו דברייתא ומה שהכריחו לפרש כן כמנמי ביור אפן העור ס' ק"א: הנכפה בעת כפייתו פסול וכו'. גייתא פ' ראוהו ב"ד (דף כ"ח.) עמיס חליס עמיס שטעה כשהוא שטעה כשטעה לכל דבריו וה"ה שטעה בפ"ב דכמוכס (דף כ.).

א הפתאים ביותר וכו'. זה מבוחר כיון שאינו מכוין בענינו לא יוכל

לכוין העדות והוא מחבורי הגאונים ולפי שאין מנהגי בני אדם כאלו שיון לסיפק חלוי הדבר

א החרש בשופט וכו'. החרש שהוא שזה

לשטעה היינו חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר דמילא

פ' מי שאקמו מדבר ואינו שומע וזה חרש שומע

ואינו מדבר וזה אלס וזה חרי הס כפקחיס לכל דבריהם ומשגיניו עלה דמילא חס לא יגיד

פרט לאלס שאינו יכול להגיד אמאי הא יכול

להגיד מתוך הכח א"ל אפי עדות קאמרת שאני עדות דלחמנא אמר מפיסס ולא מפי

כחכס מיימיני כסס שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו ומשאלים ולעידות ולירושות קמי מיהם עדות אמר רב יוסף בר מנימי

א"ר שמה בעדות אשה דלוקלו דה רבנן משוס עיגול:

יב הסומים א"ע שפגדיו וכו'. מן כנס'

גדה כל הכשר לדון כשר להעד ויש שסכר להעד ואינו שר לדון ואמר ר' יוחנן

לאמרי סומא בלחמ מעיני:

פ"א הרשעים פסולים להעיד. פ'

זה נזכר במשנה ואלו הן הפסולין שמסק בנזופא וכו' וירש"י ז"ל

פסולין לדון ולהעיד ואמר רבא ליה דבריה פסול לעדות והוא ליה רשע והתורה אמרה אל

משה רשע עד והכי מבוחר אל משה ידך עס רשע אע"פ שהעדות אמת כיון שהוא רשע

ממקום אחר אל משה ידך עמו ומילא בפ' שבעת העדות מניין לדיון שידע דכתיבו שהוא

גולן וכן עד שהוא יודע דכתיבו שהוא גולן מניין שלא יטרף עמו מ"ל מדבר שקר מרחק וכמנ

רש"י שגורס לפסוק הדין ע"פ שני עדים ואין כאן אלא עד אחד:

אזוהו

עד שנתקבלה עדותו. ואין צריך להעיד

א טו"מ ס' ל"ה סמ"ג לאין ר"ד: ב טור סס ל"ד סמ"ג סס:

אין להעיד דכשר להעד ודכמן בניה פ' בא סימן (דף מ"ט):

אבל בשמי עיניו אפילו לעדות פסול דכמי או ראה משמע דקומא בלחמ מעיניו כיון דלא אימעט כשר אפי' לדיני נפשות:

פ"א הרשעים פסולים וכו'. פ' זה נזכר (דף כ"ו.)

ובפרק מרובה (דף ע"ב): אמרינן גבי עד וזמס רשע הוא והתורה אמרה אל משה ידך עס רשע אל משה רשע עד:

כלומר מה שאמרה תורה אל משה ידך עס רשע עיניו אל משה רשע להיות עד: ואפילו עד כשר שיוודע בהבירו וכו'. פ' שבעת העדות (דף ל'.)

מנין לעד שידע דכתיבו שהוא גולן שלא יטרף עמו מ"ל מדבר שקר מרחק כלומר אפילו שהעדות אמת משוס שגורס לפסוק הדין על פי שנים ואין כאן אלא עד אחד ואפ"ל היכא דעד עמו עד שקר ולא ראה דבר זה מעולם שסכור לו להעד עמו ואריך עיון אמאי לא מיימי רבינו הא יודע דכתיבו שהוא גולן שלא יטרף עמו מתיכא דמיימי

ל'ה

* (ונראה לע"ד דלא לו לרבינו מדלחמ עברין (דף י"ז): על הא דמנ ר' יהודה אומר עני והעשיר ומזר והעני נומן ערך עשיר אמר' בגמרא מ"ע דר' יהודה אמר קרא וסמ הוא וגו' עד שהיא

מתחמו ומחילתו ליה וקמקשה ליה טובא עד זה הכלל כל שחילתו וסופי בשבירוס כשר ופירץ שאר החס ד"ק או ראה וגו' דבריהם והגדה מלח חמנמא מילתא והא אכא. וי"ל שמכאן ג"כ י"א לו לרש"י סומא משמי עיניו פסול לעדות דכמי או ראה כמ"ש בניה (דף ג') והביאו הכ"מ בסמך דיוק וסתמך):

יחשב. הנכפה בעת כפייתו פסול ובעת שהוא כריא

כשר. ואחד הנכפה מומן לזמן או הנכפה חמיר בלא עת

קבוע. והוא שלא תהיה דעתו משושבת תמיד שהרי יש

שם נכפים שגם בעת כריאותם דעתם מטרפת עליהם.

וצריך להתיישב בעדות הנכפין הרבה: א הפתאים ביותר

שאין מכירין דברים שסותרין זה את זה ולא יבינו עניני

הדבר כדרך שבמניין שאר עם הארץ. וכן המבולחים

והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר הרי אלו בכלל

השופטים. ודבר זה לפי (מה) שיראה הדין שאי אפשר

לכוין הדעת בכחב: א החרש כשומה שאין דעתו

נכונה ואינו בן מצות. ואחד חרש מדבר ואינו שומע

או שומע ואינו מדבר. אע"פ שראייתו ראייה מעולה

ודעתו נכונה צריך להעיד בבית דין בפיו. או שיהיה

ראוי להעיד בפיו. ויהיה ראוי לשמוע הדיינים והאויים

שמאיימין עליו. וכן אם נשתחק אע"פ שנבדק בדרך

שבודקין לענין גיטין ונמצאת עדותו מכוונת והעיד בפנינו

בכתב ידו אינו עדות כלל. חוץ מעדות אשה לפי

שבעיגונה הקילו: יב הסומים אע"פ שמכירין הקול

וידעו האנשים הרי אלו פסולין מן התורה. שנאמר והוא

עד או ראה מי שהוא ראוי לראות הוא שמעיד. והסומא

באחת מעיניו כשר להעיד:

פרק עשירי

א הרשעים פסולין לעדות מן התורה שנאמר אל

תשת ידך עם רשע להיות עד חמס

מפי השמועה למדו אל תשת רשע עד. ואפילו עד כשר

שיוודע בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירין רשעו

אסור לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת. מפני

שמצטרף עמו ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע

לומר עד כשר שהוא יודע בעדות לחבירו וידע שהעד

א החרש בשופט וכו'. החרש שהוא שזה

לשטעה היינו חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר דמילא

פ' מי שאקמו מדבר ואינו שומע וזה חרש שומע

ואינו מדבר וזה אלס וזה חרי הס כפקחיס לכל דבריהם ומשגיניו עלה דמילא חס לא יגיד

פרט לאלס שאינו יכול להגיד אמאי הא יכול להגיד מתוך הכח א"ל אפי עדות קאמרת שאני עדות דלחמנא אמר מפיסס ולא מפי

כחכס מיימיני כסס שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו ומשאלים ולעידות ולירושות קמי מיהם עדות אמר רב יוסף בר מנימי

א"ר שמה בעדות אשה דלוקלו דה רבנן משוס עיגול:

יב הסומים א"ע שפגדיו וכו'. מן כנס' גדה כל הכשר לדון כשר להעד ויש שסכר להעד ואינו שר לדון ואמר ר' יוחנן

לאמרי סומא בלחמ מעיני:

פ"א הרשעים פסולים להעיד. פ' זה נזכר במשנה ואלו הן הפסולין שמסק בנזופא וכו' וירש"י ז"ל

פסולין לדון ולהעיד ואמר רבא ליה דבריה פסול לעדות והוא ליה רשע והתורה אמרה אל משה רשע עד והכי מבוחר אל משה ידך עס

רשע אע"פ שהעדות אמת כיון שהוא רשע ממקום אחר אל משה ידך עמו ומילא בפ' שבעת העדות מניין לדיון שידע דכתיבו שהוא

גולן וכן עד שהוא יודע דכתיבו שהוא גולן מניין שלא יטרף עמו מ"ל מדבר שקר מרחק וכמנ רש"י שגורס לפסוק הדין ע"פ שני עדים ואין

כאן אלא עד אחד:

אזוהו

עד שנתקבלה עדותו. ואין צריך להעיד

א טו"מ ס' ל"ה סמ"ג לאין ר"ד: ב טור סס ל"ד סמ"ג סס:

אין להעיד דכשר להעד ודכמן בניה פ' בא סימן (דף מ"ט):

אבל בשמי עיניו אפילו לעדות פסול דכמי או ראה משמע דקומא בלחמ מעיניו כיון דלא אימעט כשר אפי' לדיני נפשות:

פ"א הרשעים פסולים וכו'. פ' זה נזכר (דף כ"ו.)

ובפרק מרובה (דף ע"ב): אמרינן גבי עד וזמס רשע הוא והתורה אמרה אל משה ידך עס רשע אל משה רשע עד:

כלומר מה שאמרה תורה אל משה ידך עס רשע עיניו אל משה רשע להיות עד: ואפילו עד כשר שיוודע בהבירו וכו'. פ' שבעת העדות (דף ל'.)

מנין לעד שידע דכתיבו שהוא גולן שלא יטרף עמו מ"ל מדבר שקר מרחק כלומר אפילו שהעדות אמת משוס שגורס לפסוק הדין על פי שנים ואין כאן אלא עד אחד ואפ"ל היכא דעד עמו עד שקר ולא ראה דבר זה מעולם שסכור לו להעד עמו ואריך עיון אמאי לא מיימי רבינו הא יודע דכתיבו שהוא גולן שלא יטרף עמו מתיכא דמיימי

ל'ה

* (ונראה לע"ד דלא לו לרבינו מדלחמ עברין (דף י"ז): על הא דמנ ר' יהודה אומר עני והעשיר ומזר והעני נומן ערך עשיר אמר' בגמרא מ"ע דר' יהודה אמר קרא וסמ הוא וגו' עד שהיא

מתחמו ומחילתו ליה וקמקשה ליה טובא עד זה הכלל כל שחילתו וסופי בשבירוס כשר ופירץ שאר החס ד"ק או ראה וגו' דבריהם והגדה מלח חמנמא מילתא והא אכא. וי"ל שמכאן ג"כ י"א לו לרש"י סומא משמי עיניו פסול לעדות דכמי או ראה כמ"ש בניה (דף ג') והביאו הכ"מ בסמך דיוק וסתמך):

לחם משנה

הוא הדין שומים ומרשעים דהו דכוומיהו והכי אמרינן בפ' המביא טעין (דף כ"ג.) גבי

הכל כשרים להניח את הגט חוץ מהש"י וכו' בשלמא מש"י דלאו בני דעה נינהו כלומר

וכיון דלאמעט קטן חרש ושומה דכוומיהו הו וכן בפ' שם כה"ל שמוחין ושומחין כמנ

רבינו גבי שלוחות אבל מי שאינו בני דעת וכן משודין אינן נעשין שלוחין ולא עושין שלוח

וכ' פ"א ואפילו עד כשר שיוודע בחבירו וכו'. כמנ הרב כ"מ דל"ע אמאי לא מיימי רבינו הא יודע דכתיבו שהוא גולן שלא יטרף עמו מתיכא דמיימי

מגדל עז

א הסומים אע"פ שמכירין בו עד סוף הפסק. פ' יש טולין (דף קכ"ח.) ופ' אחד דיני ממונות (דף ל"ד):

פ"א הרשעים פסולין להעיד בו עד אל משה רשע עד. בשנועות פ' שנועת העדות (דף ג') ובסנהדרין

פרק זה נזכר (דף כ"ו.): ואפילו עד כשר שיוודע בו עד שנתקבלה עדותו. נתיקין סוף פרק

מזונה

חת"ם

ש"ת האה"ע סימן ב

סופר

ג

כחושתא בעלמא היא ועדיין נשאר לו רושם דעה קלה, ועיין שם עי"ן ע"ב ובתוס' ד"ה התם דעתא צילותא הוא והיינו נמי דין נשתתק שבודקין אותו ע"ש. והן הנה דבר רי"ו בשם רמ"ה שמביא ב"י בא"ע סי' מ"ד ובחלקת מחוקק וב"ש שם סעי' ב' דאם דעתו צלולה אפי' קלה וחלושה מ"מ קידושו קידושין:

ואמנם השוטה שדברו בו בכל מקום היינו שעושה מעשים בפועל המורים על טירוף דעתו ובלבול מחשבתו, ולזה לא יועיל אפי' אם משיב ושואל כהוגן כיון דידעינן בודאי שדעתו מעורבת ומשוגשת, כעין שתירץ הש"ס בגיטין ע' ע"ב הנ"ל לחלק בין קורדייקוס למגויד וצ'לוב, והיינו דתנו רבנן הכא איזהו שוטה. ומעתה תרווייהו אצטריכא חרש ושוטה והא מהא לא אתיא. והיינו נמי דלא הזכירו דין הפתאים דבכלל חרש הוא, וגם הרמב"ם לא הזכירו בשום מקום. אך בה' עדות דפסול החרש הוא מטעם אחר משום שאינו ראוי להגיד ואינו בדרישה וחקירה כמבואר שם בדבריו, ע"כ הוצרך להזכיר הפתאים בפירוש:

והנה הרמב"ם [שם] יהיב טעמא לפסול שוטה לעדות משום שאינו בן מצות, ותמה הכ"מ וגם הלח"מ תיפוק ליה שאין בו דעה. ולפע"ד לק"מ כיון דמיירי דשואל כענין ומשיב כהלכה, ונהי כיון שעשה מעשה שטות בפועל לא מהמנינן ליה, עכ"פ למיחש מיהת בעי שמא האמת כדבריו ויש לחוש לקידושי' או לגיטין, או אם יבוא להעיד להחזיק ממון כגון להכחיש עדים אחרים המעידים להוציא אמאי לא ניחוש כלל לדבריו, ע"כ אמר שהוא מגזירת הכתוב אפי' יהיו כל דבריו אמת אינו ראוי להעיד כיון שאינו במצות כמו האשה שהעידה, וטעמו עפ"י ש"ס דב"ק פ"ח ע"א, וע"ש רש"י ד"ה פסולה לעדות וכו' וד"ה אין בכל המצות וכו':

איברא מדברי הירושלמי פ"ק דתרומות [ה"א] ומביאים תוס' פ"ק דחגיגה [ד"ה דרך]. משמע דפליג אהא, דהרי מייתי כל ד' סימני שוטה בברייתא אחד ועלה אמר רב הונא עד שיהיו כולן, וא"כ ס"ל לר"ה דבעינן שיראו בו ד' דברים, וקשה קושית הש"ס אי דעביד דרך שטות אפי' בחדא נמי, וא"ל כתירוצ' הש"ס דה"ל כמו יגח שור חמור וגמל, דעכ"פ סגי בשלשה סימנים ולמה לי ד', דהא ליכא למ"ד דלא סגי חזקה בשלשה פעמים, וע"כ צ"ל דס"ל להירושלמי דלא כהנ"ל אלא אפי' עביד מעשה

עדות שצריך להעיד על מה שעבר ואולי אז לא היה שפוי ונתחלף לו דבר בזולתו, אבל לענין גיטין וקידושין כיון שאנו רואים עתה דעתו שפוי וצלולה כשר גם להרמב"ם. הנה מנ"ל להרמב"ם זה מהש"ס, הגם שהסברא אמת, מ"מ אין דרכו של הרמב"ם לחדש מלבו ולכתוב סתם אם לא שיכתוב ויראה לי. ועוד הא הרמב"ם מסתם סתים ליה לפוסלו אפי' לעדות גיטין וקידושין ואם קדש אשה בפני עדים אלו אין קידושיו קידושין:

תו יש לעיין מ"ש הרמב"ם פ"ט מעדות [ה"ט] דשוטה אעפ"י שהוא שואל ומשיב כענין בשאר דברים ה"ז פסול וכשוטה יחשב, מנ"ל הא, דלמא כדחזי ביה סימני שוטה הרי חזקתו שוטה לכל מילי כל זמן שלא בדקנוהו, ואם אחר שעשה מעשה שטותו קדש אשה או לקח ומכר הכל בטל, אבל אי שאלנוהו אז ומצאנוהו יודע ומבין מה שהוא עושה ומסברי ליה ומסבר מועיל באמת. וע"ז הכוונה י"ל תוס' דחגיגה ד"ה דרך שטות וכו', במ"ש ודאי יש להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר, די"ל היינו בסתם מוחזק הוא כשוטה, אבל מנ"ל דאפי' אם שואל ומשיב כענין יהיה פסול משום שוטה:

והנלע"ד בזה דודאי כל מי שאין שכלו צלול שיהיה לו לכל הפחות דעתא צילותא, אעפ"י שאינו עושה שום מעשה שטות רק הוא בשב ואל תעשה, אבל מ"מ אינו מבין הדברים הסותרים, הרי הוא פסול מן התורה לכל מילי, והרי זה בכלל חרש שמנו חז"ל בכל מקום שפסלו מטעם הנ"ל, ומכ"ש הפתאים הגרועים מן החרש, ואמנם אין פסולים אלא משום שחסרים דיעה, ולא שנתוסף להם שום שגעון וטרוף הדעת כלל, ומשו"ה כשמרגישים בהם שום דעתא צילותא מועיל וכל מעשיהם כמעשה הפקחים, ומשו"ה הוי ס"ל לר"א ביבמות קי"ג ע"א דמביאים אשם תלוי על קידושי חרש, משום דמספקא ליה בדעתא צילותא, ורבנן נמי דפליגי היינו משום דס"ל דאין ספק כלל דשום חרש אין לו דעתא צילותא, אבל אה"נ כל פתי שנשאר לו עדיין דעתא צילותא הרי הוא כפקח, ואפי' חרש שיכול לדבר מתוך הכתב ס"ל לרב כהנא בגיטין ע"א ע"א דהוי כפקח גמור, משום דס"ל דלזה הוי דעתא צילותא, והיינו נמי שחט בו שנים או רוב שנים ומגויד וצ'לוב דמרמז וכותבין ונותנין גט לאשתו, אע"ג שאין לך חלוש בדעה יותר ממנו, מ"מ כיון דלא עושה שום מעשה טירוף אמרינן

והנה מתוס' חגיגה דף ג' ד"ה דרך משמע בפירוש שיש לו דיני פקח דכתבו שם דכיון שהוא שוטה באחת ודאי יש להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר עיי'ש וטעמם הוא פשוט דל"ד לנגיחה דבנגח מין אחד אמרינן ששונא רק מין זה אבל בדעת כיון שחזינן שדעתו משובשת בדבר אחד הוא בחזקת משובש לגמרי דמסתמא אין לומר שרק לדבר אחד דעתו משובשת. וא"כ אין שייך זה אלא בסתמא שלא ידעינן בברור איך הוא לדברים אחרים אבל כשידעינן בברור שהוא פקח לדברים אחרים שאין שייך לומר שהוא בחזקת שוטה גם להם משמע שסברי שהוא כפקח להם דחא לא כתבו התוס' דכיון שהוא שוטה באחת הוא בדיני שוטה לכל דבר אלא שיש להחזיקו בחזקת שוטה שבידוע בברור שהוא פקח לשאר הדברים אין שייך זה. ואין להקשות דא"כ ליתרץ הגמ' דמה שמצריך ר' הונא עד שיהו כולן הוא באם ידוע לן דלשאר דברים הוא פקח, משום דבוה גם בעביד לכולהו ג' דברים לא יועיל להחשיבו בדין שוטה לשא"ד כיון דחזינן דעכ"פ הוא פקח להם וכמו בנגח שור חמור וגמל דהוא מועד לכל ומ"מ אם ידוע בברור שאינו נוגח איזה מין אינו מועד למין ההוא וכ"כ הכא לא יועילו אף ג' הדברים להחשיבו שוטה להדברים שידוע שהוא פקח להם ולכן הקשה הגמ' אר' הונא שפיר.

ולפ"ז ניחא סוגיית הגמ' בחגיגה שם דלכאורה קשה מה שאמר לעולם דקא עביד להו דרך שטות והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד, איך אמר דעביד דרך שטות הא אם נימא דעביד כהאימור לא עביד דרך שטות והו"ל לומר לא צריכא דעביד להו סתמא שלא ידעינן לאיזה צורך ולכן בדבר אחד אמרינן אימור ובעביד ג' דברים הוי כמו שנגח שור חמור וגמל ואיך אמר בלשון החלט שעביד דרך שטות. אבל לפ"ז יש לפרש דגם האימור שאמרינן הוא גמי דרך שטות שהרי בעל מחשבות דמקרע כסותו ודאי הוא מחלת שטות וכן גנדרייפס לפי' ראשון דרש"י שהוא תולי הארוחו מתוך דאגה הוא מחלת שטות וא"כ נפרש גם הא דלן בביה"ק כדי שתשרה עליו רוח טומאה שהוא ענין שטות שאף המכשפים אין עושין כן אלא הוא שטות כזה שמשובשת דעתו ברדיפה אחרי מכשפות באופן שטות. (וכן מלשון הירושלמי דאמה אפי' שוטה שבשונים אינו מאבד מה שנותנין לו שהביאו התוס' משמע דאימור שאמרינן בהני תלתא הם ג"כ עניני שטות אך לא לגמרי). אך הם עניני שטות שאין להחזיק מהם שהוא שוטה לכל דבר שרוב שוטים האלו הם שוטים רק לדבר זה ולא לדבר אחר ולכן

אין להם דין שוטה לכל הדברים רק להדברים שנשתטו. אבל כיון דעביד לכולהו תלתא אמרינן דכולן הן משום שטות כללי שנשתבשה דעתו בכל והוא שוטה לכל דבר כמו שאמרינן בנגח שור חמור וגמל שהוא מועד לכל. וזהו שתירץ דאיירי דעביד להו דרך שטות ומ"מ בעי תלתא אבל אם לא ניכר שעשה דרך שטות דיש להסתפק שמא היה לו צורך ממש בזה דהוצרך לילך יחידי בלילה לפרנסתו וכדומה בכל התלתא לא נחזיק אף בעביד כל התלתא שהוא שוטה דרוב בניא אינם שוטים וכ"ש בשידענו אותו לפקח.

נמצא שגם מהגמ' יש לנו ראייה דשוטה לדבר אחד אינו בדין שוטה לכ"ד אך בסתמא מחזקינן שהוא שוטה לכ"ד ולכן בהני תלתא אף בסתמא לא מחזקינן לו שהוא שוטה לכ"ד משום הני אימור דאמרינן ששוטים כאלו רובם הם שוטים רק לדבר אחד. וא"כ בידעינן בברור שהוא פקח לאיזה דבר יהיה לו דיני פקח לדבר ההוא אף בעביד כולהו או שאר עניני שטות.

אך לר' יוחנן שסובר אפילו באחד מהן יש להסתפק אם גם הוא סובר דיש לומר אימור בהני תלתא אך מאחר שעכ"פ הוא מעשה שטות סובר דשוטה לדבר אחד יש לו דיני שוטה לכל דבר אף להדברים שהוא פקח ולכן נהי שבהני תלתא אין מחזקינן אותו לשוטה לשאר דברים מ"מ יש לו דיני שוטה. או דאינו סובר שאמרינן האימור משום דיותר קרוב לומר שהוא משום שטות גמור דרוב תולי המחשבה אין קורעין כסותן וכן מי שאחזיה גנדרייפס לא היה יוצא בלילה במקום סכנה אלא היה נטמן בבית ביחידות וכן בשביל שטותו במכשפות לא היה נכנס בסכנה ללון בביה"ק אי לאו שהוא שוטה גמור ולכן סובר שתלינן בסתמא גם בהד מהני תלתא שהוא שוטה גמור. וא"כ בידעינן שהוא פקח לשארי דברים גם ר' יוחנן מודה שדינו כפקח לשארי הדברים.

והנה מהירושלמי שהביאו התוס' מוכח דטעם ר' יוחנן הוא מחמת שאינו סובר דאמרינן האימור. דאמר ר' אבין מסתברא כר' יוחנן בלבד ממאבד מה שנותנין לו דאפילו שוטה שבשונים אינו מאבד מה שנותנים לו וא"כ מפורש שטעם ר' יוחנן הוא שלא אמרינן אימור ור' אבין מסתברא לו טעם ר' יוחנן רק במאבד מה שנותנין לו שלא אמרינן אימור קוביקוס ולא בהתלתא שבהו מסתבר לו כר' הונא שאמרינן האימור אבל ר' יוחנן בעצמו סובר גם בהתלתא שלא אמרינן האימור. דאם טעם ר' יוחנן הוא מחמת דסגי שיהיה שוטה לדבר אחד אין שייך לחלק בין מאבד מה שנותנים לו להשאר אלא ודאי

מה שמורגל לראות שאר ב"א עושים אבל הוא אינו יודע שום דבר. והאשה הזאת הלכה ונשאת לאיש אחר ונכנסה לחופה ולא נבעלה. וכאשר שמענו כל אלה שלחנו אחר המגרש ובדקנו אותו והוא ממש נמשל כבהמה ולב אטום לו מלהבין דבר לאשורו וענין גירושין אינו יודע כלל. והפרשנו את האשה מהבעל אשר נשאה עד שנענין בדינה עכ"ל השאלה:

(א) תשובה הרמב"ם ז"ל כתב (בה' ערות פ"א) הפתאים ביותר שאינן מבינין הדברים כדרך שמבינין שאר ע"ה ולא יבינו דברים הסותרים זא"ז ה"ה בכלל השוטים. ודבר זה לפי מה שיראה הדיין שא"א לכוין הדעת בכתב. וכתבו הטור בחוה"מ (סימן ל"ה) וע"ש בפרישה שפירש מש"כ בכלל השוטים ולא שהן עצמן נקראים שוטים. וה"ט דאלו שוטה הוא שנטרפה דעתו באחד מהדברים ומתנהג בהם שלא כדרך העולם ואף שבשאר דברים הוא חכם נקרא שוטה משא"כ פתאים הללו שאינו שוטה גמור באחד מהדברים אבל בכל עניניהם אינם מבינים ואינם מכירים דברים הסותרים זא"ז. וכ"כ בסמ"ע שם ומשמעות דבריו שם דדוקא לענין עדות דין הפתי כשוטה. אבל לשאר דברים כל שאנו רואין שהבין הענין שאנו עסוקין כעת כמו גיטין וקידושין ומקח וממכר וש"ד כיון שאינו שוטה גמור דשוטים גמור שנשחש דעתו באחד מהדברים לא מהני מה שעושה איזה דבר ואנו רואין בו שהוא בלי שטות כמש"כ הרמב"ם שם (בה' ערות) בהדיא ומפורש כברייתא (כפ"ק רחגיזה) איזהו שוטה היינו איזה איש שהוא פקח בכל עניניו ובמעשה א' שעושה מיקרי שוטה וקחשיב הני תלתא. והכי באמת משמע פשטא דלישנא דבלא"ה קשה מאי קאמר איזהו שוטה אטו לא ידעינן מהו שוטה ההולך ערום ויחף ומשכר כלים וזורק אבנים כמ"ש הרמב"ם שם. א"ו דהך איזהו שוטה הוא אף שבכל עניניו הוא פקח. וטעמא דמילתא לא משום דכיון רחוינן דנשחש דעתו באחד מהדברים חיישינן שמא עשה מקח זה או גט זה בלי דעת דא"כ הא תינח לחומרא. אבל אם קידש אשה אמאי מקלינן ביה לומר דאין צריך גט כלל ניחוש שמא עשה זאת בדעת נכונה. א"ו דאין הטעם משום ספק אלא הטעם דמי שדעתו משחששת לפעמים בדבר אחד מהדברים לא מקרי בר דיעה בדיני התורה לגמור ע"י גיטין וקידושין וכדומה. וכ"ז בשוטה אבל פתי אין לו דין שוטה ובמה שהוא יודע דעתו ריעה. וכ"כ מהרי"ט ז"ל בתשובה ז"ל, ועוד דלא כתב הר"מ כן אלא לענין עדות אבל כשאנו באין לקיים עמו דבר כמו מקח וממכר וגיטין וקידושין ומסברי ליה וסבר ואנו מכירין בו שהבין הדברים כגון זה לאו שוטה הוא והרי הוא כפקח לכל מה שעושה בדעת לפנינו. והביא ראיה מהא דאמרינן בב"ב (קנ"ה) בפחות מבן כ' שמכר נכסים ואלפוהו קרובי דניכול תמרא ונשדי קשייתא בי רבא ואמר רבא

זביניה לאו זביני. ואח"כ אגמרוהו לקוחות שיאמר מגילת אסתר בזווא שטרא דמר בזווא ואמר רבא זביניה זביני ואמר הקרובים הלקוחות אגמרוהו ואמר רבא כיון דמסברי ליה וסבר מידע ידע וה"ה לענין גיטין וקידושין עכ"ל מהרי"ט: (ב) ואף שבראית המהרי"ט יש לפקפק טובא דהא מסיק שם והאי דעביד הכי חוצפא יתירא הוא דאית ביה א"כ לא החזיקהו לפתי ולא מבעיא לשיטת הרשב"ם שם דלא הוי ראייה כלל דהא פ"י שם שלא הגיע לכלל שנותיו ואפ"ה קיים רבא המקח משום דהחזיקו לחכם ביותר ויודע בטיב מו"מ עד שיהא ממכרו ממכר אפילו בלא הגיע לכלל שנותיו. א"כ הרי שלא החזיקהו לפתי כלל. ואפ"י לשיטת התוס' שם בד"ה איתמר שפירשו דמירי בהגיע לכלל שנותיו ומעיקרא רצה לבטל המקח משום שראהו שוטה דשדי קשייתא בי רבא ואח"כ כשאמר מג"א בזווא כו' נמי לא החזיקו לחכם להיות ממכרו קיים בלא הגיע לכלל שנותיו. אלא שע"י אמירתו דבר זה הוציאו מכלל שוטה ואם הגיע לכלל שנותיו זביניה זבינא אף שאינו יודע בטיב מו"מ. מ"מ הרי מסיים בהדיא דעבר הכי משום חוצפא יתירא דאית ביה משמע דלא הוי שוטה ופתי כלל:

ומצאתי אח"כ בספר תורת גיטין שכתב ג"כ שמהש"ס דב"ב איכא ראייה נגד המהרי"ט דמדהוצרך לסיים והאי דעביד הכי חוצפא יתירא דאית ביה ש"מ דאי הוי באמת פתי לא מהני מה דהסבירו ליה. מיהו נ"ל דדברי מהרי"ט נכונים הם דהא הוצרך לסיים דהאי דעביד הכי משום חוצפא יתירא משום דאל"ה לא היה אפשר לקיים המקח במה שהודו הקרובים דמסברי ליה וסבר דכיון דהוא פתי אימא דהמקח הוה עשה שלא בהשכל ולא הסבירו לו עניני המקח כלל. ואע"ג דבעינן לומר חזקה אין העדים חותמין א"כ נעשה בגדול ומסתמא ראו העדים שהבין הכל. ז"א דמירי שמכר בינו לבין עצמו בלי שטר והקרובים הודו בדבר רק שרצו לבטל מכירתו מחמת שהוא שוטה ולהכי כיון דראה דמסברי ליה וסבר ורצה לקיים המקח הוכרח לומר דלא הוי שוטה כלל. והקשייתא עשה משום חוצפא יתירא דאי הוי פתי א"כ אין מכירתו מכירה דילמא לא ידע ענין המכירה כיון דלא הוי עדים שנאמר חזקה אין העדים חותמין א"כ נעשה בגדול. אבל במידי שאנו יודעין שעשה הפתי בהשכל דבריו קיימין:

(ג) ועוד נ"ל דאין ראייה מהא דמסיים והאי דעביד הכי משום חוצפא יתירא דכפתי לא מהני הסבר. דלעולם בפתי מהני הסבר אף שאינו מבין הדברים כשאר ב"א רק במה שהסבירו לו ומסבר הרי הוא כפקח. מיהו דוקא אם בזה לא ה"י שטות. אבל כשמכר דרך שטות כגון שוה מנה בדינר וכדומה אף שהסבירו לו היטב עניני המכירה ויודע שמכר הקרקע והרי הוא יוצאת מרשותו. מ"מ כיון שאלו ה"י פקח גמור לא ה"י מוכר כלל לא מהני מכירתו. ואף דכפקח גמור אם מוכר שוה מנה בדינר היכא דליכא דין

פיקח בשאר דברים יועיל לשאר הדברים, כגון חלות קניינים, וקידושין וגיטין, ושליחות, תרומה שחיטה וכיו"ב¹⁴⁹.

יש מי שכתב לחלק בין מי שהוא שוטה לדבר אחד, ולא ידוע בבירור מה מצבו ביחס לשאר דברים, שאז אנו מניחים שמסתמא הוא כשוטה גם לשאר דברים, לבין מי שהוא שוטה לדבר אחד, אבל בשאר דברים ברור ובודק שהוא כפיקח, שאז אין הוא כשוטה לשאר דברים¹⁵⁰.

יש מי שכתבו, שרק לעניין חיוב מצוות הוצרכנו לסימני שוטה, אבל לגיטין אפילו בשטות פחותה מסימני השוטה של התלמוד הרי הוא נידון כשוטה¹⁵¹, או שסימני השוטה הם דווקא לעניין גיטין וקידושין, אבל לעניין מקח וממכר אף אם אין בו סימני שטות, הרי הוא נחשב כשוטה¹⁵², ולעומתם יש שכתבו שסימני השוטה הם לכל דבר ועניין¹⁵³.

עדות פ"ט. [149] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קכ ענף ב. וכתב שם שהוא דבר חדש לדעתו, אבל ראה לעיל שקדמוהו בעל הנוב"י, בעל הצפנת פענח והאבן האזל הנ"ל, והגיעו למסקנות שונות במקצת, וי"ל. [150] שו"ת אגרות משה שם. וראה בפסד"ר ח"א עמ' קח, שלא חילקו בכל אלו, וצ"ע. [151] שו"ת חכמי פרובינציה סי' נו. [152] יבין שמועה לתשב"ץ, תיקון סופרים השער הט"ז. [153] רש"י חגיגה ג ב ד"ה איזהו; שו"ת מהרי"ק החדשות סי' כ. [154] כס"מ עדות ט ט; ב"י חו"מ לה; סמ"ע שם סק"ב; ש"ך יו"ד סי' א סק"ג; ב"ש אבהע"ז סי' קיט סק"ב; ערוה"ש חו"מ לה ז; טורי אבן חגיגה ב ב, ותשובתו של השאגת אריה בס' אור הישר סי' כז; בעל הזכרון יוסף בס' אור הישר סי' יא-יב; שו"ת בית אפרים חאבהע"ז סי' פט; שו"ת אור גדול סי' מא; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"ב סי' ב; תורת גיטין סי' קכא סוסק"ד; זבחי צדק יו"ד

חזקת שטות — יש הסבורים, שכדי להחזיק אדם כשוטה צריך שהוא יחזור על סימני שטותו פעמיים או שלוש פעמים, ככל ענייני חזקה¹⁵⁴; יש מי שכתבו, שלהחזיק שוטה מספיק גם אם עשה מעשה השטות פעם אחת¹⁵⁵; ויש מי שכתבו, שזה דווקא לאחר שעשה מעשה השטות, אך בשעת מעשה, כשפועל בדרך שטות, יש לומר שלכל הדעות נחשב כשוטה אפילו בפעם אחת¹⁵⁶.

מחלות נפש מוגדרות — מצינו בפוסקים דיונים והגדרות המתאיחים למחלות נפשיות מוגדרות:

דכאון¹⁵⁷ — יש מי שכתבו, שהוא-הוא המצב הכלול בסימני התלמוד של יוצא יחידי בלילה, והלך בבית הקברות, והוא נחשב לשוטה גמור¹⁵⁸; יש מי שכתב, שצריך להתיישב אם דינם כשוטה או לאו, ולפי הסברה אין בזה סימני שטות, אלא

סי' א סקנ"א; כף החיים שם סקקכ"ו. וראה עוד בשו"ת מחזה אברהם ח"ג חאבהע"ז סי' כז; פסד"ר ח"א עמ' ע; ס' משפטי הדעת עמ' מו ואילך. [155] תבו"ש יו"ד סי' א סקמ"ו; פרמ"ג יו"ד שם בשפ"ד סקכ"ג. וראה עוד בשו"ת שבסוף שו"ע הרב סוסי' כה; שו"ת בית אפרים חאבהע"ז סי' פט; שו"ת תפארת צבי חאבהע"ז בדיני חרד"ג סי' מ-מא; שו"ת דברי חיים חאבהע"ז ח"א סי' נג; שו"ת נפש חיה חאבהע"ז סי' כו-כו. [156] דעת יו"ד סי' א סקמ"א; דברי שאול ויוסף דעת, הובאו דבריו בדרכ"ת יו"ד סי' א סקקנ"ג. וראה עוד על גדרי שוטה במאמרו של הרב ש. דיכובסקי, תורה שבעל פה, לג, תשנ"ב, עמ' סד ואילך; בספר Spero MH, *Handbook of Psychotherapy and Jewish Ethics*, 1986, p. 300. [157] בלשון הפוסקים הוא נקרא מלנכוליה או מרה שחורה. וראה לעיל הע' 104-105. [158] שו"ת דברי מלכיאל ח"ז סי'

מחלת העצבות כלבד, ותלוי בראיית עיני בית הדין להבין דרכו ועלילותיו¹⁵⁹; יש מי שכתב, שמי שמתמיד זמן ארוך בהתנהגות דכאונית, הוא בוודאי מכלל השוטים¹⁶⁰; יש מי שכתב, שהסובל מדכאון הרי הוא לוקה בעצבון רוח, ויש בו התחלת סימנים של טירוף הדעת, אבל איננו בגדר שוטה¹⁶¹; יש מי שכתב, שחולי המרה השחורה אינו נחשב כלל כשוטה¹⁶²; ויש מי שהבדיל בין צורות שונות של דכאון – יש שדינו כשוטה גמור, ויש שאין זה אלא פחד¹⁶³. ומבחינה רפואית הצדק עמו בהבחנה זו בין דכאון נוירוטי או תגובתי, לבין דכאון פסיכוטי או אנדוגני.

מי שהיו לו מחשבות גדלות שהוא אחד מהגאונים הקדמונים ופרט לכך התנהג בצלילות הדעה גמורה, אין זה נחשב כשוטה¹⁶⁴.

טירוף הדעת¹⁶⁵ – יש מי שכתב, שמצב זה אינו כשוטה גמור, כי שוטה גמור הוא מי שחולה במחלת השגעון, לא כן המטורף בדעתו, שהוא במצב בלבולי

חולף, אלא שמכל מקום דינו כשוטה למרות שאיננו ממש שוטה¹⁶⁶.

המבוהלים והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר, הרי אלו בכלל השוטים¹⁶⁷.

עתים חלים¹⁶⁸ ועתים שוטה – כשהוא חלים, הרי הוא כפיקח לכל דבריו, וכשהוא שוטה, הרי הוא שוטה לכל דבריו¹⁶⁹. יש מי שכתב, שבשעת בריאותו, אפילו אם אינו שפוי לגמרי, אלא שהוא תשוש, ועדיין ניכרים בו סימני המחלה, וכתנאי שאין בו הסימנים המוזכרים בתלמוד, הרי הוא כפיקח, ולא צריך בדיקה כמו שבודקים אילים¹⁷⁰. יש מי שכתב, שהיינו דווקא לשיטת הסוברים שהגדרת השוטה תלויה דווקא בסימנים המוזכרים בתלמוד¹⁷¹, אבל לשיטת הסוברים, שבכל דבר נחשב כשוטה¹⁷², צריך לבדוקו היטב בשעת חלימתו, ואין להחשיבו כבריא, אלא אם כן אין בו כלל סימני שטות¹⁷³. יש מי שכתב, שצריך שיהיה ידוע הזמן שבו הוא חלים, שאם

ג; רמב"ם מכירה כט ה; טושו"ע אבהע"ז קכא ג. וראה בביאור הגר"א שם סק"ו. וראה בר"ה כח א, רמב"ם חמץ ומצה ו ג, וטושו"ע או"ח תעה ה – בעניין נכפה. [170] שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רא, הובאו דבריו בב"י אבהע"ז סי' קכא; שו"ת מהרי"ק החדשות סי' כ; הנוב"י בס' אור הישר סי' ל; גט מקושר סי' יד; שו"ת דברי חיים חאבהע"ז ח"א סי' נג. וראה עוד בשו"ת צמח צדק סי' קלו; שו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' קלו; תורת גיטין סוסי' קכא. על בדיקת האילם – ראה ע' אילם הע' 27 ואילך. [171] ראה לעיל הע' 128. [172] ראה לעיל הע' 130 ואילך. [173] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"ב סי' ד, בשם הגר"ש קלוגר, ושם סי' מב, ושם חיו"ד סי' ז. וראה עוד בשו"ת

לו; שו"ת עטרת חכמים סי' יז; שו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' קלה. [159] ערוה"ש אבהע"ז קכא יג. [160] שד"ח מערכת אישות סי' ב אות יא. וראה עוד באוצה"פ סי' א סקע"ב אות ב. [161] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"ב סי' ב. [162] שו"ת הר"מ, הובאו דבריו בפת"ש אבהע"ז סי' קכא סק"ב. [163] שו"ת בית אפרים סי' פט. [164] שו"ת נפש חיה חאבהע"ז סי' כז. [165] ראה לעיל הע' 83 בהגדרתו. [166] סמ"ע סי' לה סק"א. [167] רמב"ם עדות ט ט. וראה לעיל הע' 101-102, בהגדרת מצב זה. [168] היינו בריא – ערוך ע' חלם ג. וראה ע' בריאות הע' ו ואילך. [169] תוספתא תרומות פ"א: כתובות כ א; רב האי גאון, ס' המקח שער